

ULOMCI ANTIČKIH NATPISA I RAZNI DRUGI NALAZI KOJI SU NAĐENI POSLIJE DRUGOGA SVJETSKOGA RATA NA PODRUČJU POREŠTINE U ISTRI

ANTE ŠONJE

Muzej Poreštine, Poreč

U ovom ćemo se radu osvrnuti na fragmentarne natpise i na druge antičke nalaze koji su nađeni u Poreštini poslije drugoga svjetskog rata, a nisu objavljeni.

Ulomak Mitrinog žrtvenika

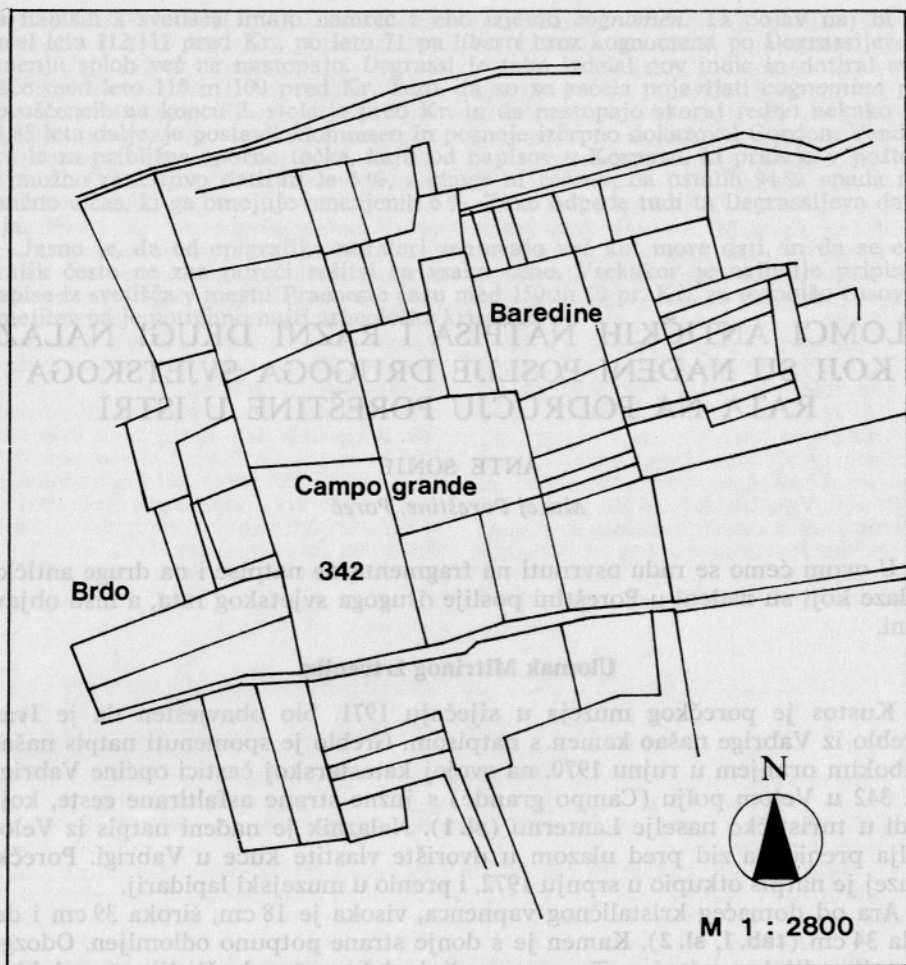
Kustos je porečkog muzeja u siječnju 1971. bio obavješten da je Ivan Greblo iz Vabriga našao kamen s natpisom. Greblo je spomenuti natpis našao dubokim oranjem u rujnu 1970. na svojoj katastarskoj čestici općine Vabriga br. 342 u Velom polju (Campo grande) s južne strane asfaltirane ceste, koja vodi u turističko naselje Lanternu (sl. 1). Nalaznik je nađeni natpis iz Velog polja prenio na zid pred ulazom u dvorište vlastite kuće u Vabrigi. Porečki muzej je natpis otkupio u srpnju 1972. i prenio u muzejski lapidarij.

Ara od domaćeg kristaličnog vapnenca, visoka je 18 cm, široka 39 cm i debela 34 cm (tab. 1, sl. 2). Kamen je s donje strane potpuno odlomljen. Odozgo je većim dijelom oštećen. Tu se u sredini plohe sačuvala školjkasta udubina s promjerom od 7,5 cm i duboka 2,5 cm.

Od natpisa se sačuvalo gornji redak, visok 6 cm i srednji redak, visok 5 cm. Od prva dva slova u donjem retku sačuvali su se samo gornji dijelovi.

Mitre | Aurelius | Commod(us)

Nesumnjivo je teren s plodnom zemljom na spomenutom području kroz vjekove bio obrađivan. Tako su obrađivanjem terena potpuno uništeni površinski ostaci zidova antičke arhitekture. Vjerojatno je od te arhitekture ili iz njezine neposredne blizine potjecao nestali natpis na crnom kamenu, koji se nalazio na hrpi kamenja na južnoj strani zvanog Koronal uz puteljak nedaleko položaja, na kojem je nađena Mitrina ara. Vlasnik terena priča da se na užem području, na kojem je nađen žrtvenik, obrađivanjem terena često nalazilo kamenje, koje je potjecalo od zidanih zidova. O tim zidovima svjedoči i zatečena situacija poslije spomenuta duboka



1 Katastarska čestica Mitrine are

oranja, kada je žrtvenik plugom bio izbačen na površinu zemlje. Tu se vidilo kamenje s tragovima zidne žbuke, brojni ulomci tegula i po koja hrbina amfora. Stoga možemo pretpostaviti da je na položaju, na kojem je nađen kamen, bio izgrađen mali objekt. S južne strane Velog polja nalazila se figurina.¹ Komod je u vabriškom polju mogao imati svoj posjed i na njemu podići mitrej.

Ulomak je opisanog žrtvenika drugi natpis, koji svjedoči o Mitrinom kultu u Poreštini. Ovaj opisani potječe iz zadnje četvrtine 2. st., a onaj prvi, koji je nađen u Dražici s južne strane Velog polja, iz druge polovine 3. st.²

Od lokaliteta s ostacima zidova antičke arhitekture u Velom polju možemo spomenuti ostatke zidova antičkih vila na obali s južne i sa sjeverne strane

Dražice. Ostaci su tih vila uništeni vađenjem kamena iz kamenoloma koji su se nalazili na položaju spomenutih vila.

Italo Roža je u jesen 1937. na katastarskoj čestici 695. k. o. Vabriga neda-leko dvora Mira Mihatovića uz put s desne strane prema Dražici našao pod antičke zgrade. Taj pod je bio izrađen od malih dugoljastih opeka koje su bile složene u obliku ribljih kosti.

Ulomak ploče s natpisom iz Muntajane

U vrijeme istraživanja ostataka starokršćanske bazilike sv. Agneze u Muntajani kod sela Anžići u Poreštini, koja je istraživana god. 1973. i 1975, nađeni su ulomci antičke ploče s natpisom.

a) Dva ulomka ploče (**tab. 2, sl. 4**). Nađeni su sa zapadne strane južnog perimetralnog zida istražene bazilike. Odlomljeni su na sve strane. Zajedno su visoki 20 cm, po sredini široki 8 cm i debeli 7 cm.

Od natpisa su se sačuvali ostaci od četiri retka slova, koja su u gornjem dijelu visoka 5 cm, a u donjem dijelu 4,5 cm. Razmak između radaka u gornjem dijelu iznosi 33,5 cm. U donjem dijelu sačuvanog ostatka ploče taj se razmak smanjuje.

—]nm[—

—]ah[—

—]om[—

—]ia[—

b) Donji desni dio ploče (**tab. 2, sl. 1**). Nađen je u jugozapadnom kutu sjeverne prostorije. Odlomljen je sa svih strana, visok 23 cm, širok 36 cm. Po sredini je debeo 7 cm, a s desne strane 14 cm. Tu je sačuvan žljeb s ručicom na kojoj je urezano slovo *M*. Natpis se nalazi na desnoj strani ploče. Slova su u gornjem retku visoka 5,5 cm, a u drugom retku 5 cm.

[*D(is)*] *M(anibus)*

—]oie . i

—]ius

—]s

c) Gornji desni dio ploče (**tab. 1, sl. 5**). Nađena je u maloj prostoriji s ulazom iz južne prostorije s apsidom. Dug je 37 cm, širok 17 cm i debeo 13 cm. Odlomljen je na sve strane, osim s gornje, na kojoj je stepenasto profiliran. Straga je fino klesarski obrađen. S prednje strane je sačuvan reljef s ručicom i ostatak jednog retka natpisa, koji je obrubljen klasično stiliziranom profilacijom. Slova su visoka 5,5 cm.

—]m . f .

Slova su na sva tri ulomaka gotovo jednako visoka i na isti način stilizirana, a nalaze se i na jednakoj vrsti mramora. Prema navedenim podacima možemo zaključiti da opisani ulomci potječu od nadgrobne ploče (tabula ansata). Dva se veća dijela ulomaka opisane ploče po lomu spajaju. Jednako se po lomu spajaju i dva manja ulomka. Ali ta dva manja ulomka nije moguće spojiti s dva veća ulomka desne strane ploče. Ta dva manja ulomka ne pripadaju gornjem dijelu ploče, nego njezinom donjem dijelu, budući su tanji od gornjeg, a jednako su debeli kao i donji desni dio ploče.

Prema tome, ako gornji dio ploče ima ostatke slova od jednog retka, a donji ostatke slova od 4 retka, tada je natpis imao najmanje pet pisanih redaka.

Mramor je opisanih ulomaka potpuno bijel i sitnozrnat. On je različite vrsti od krupno zrnatog mramora s plavkastim venama, koji potječu od otoka Prokonnesosa. Od prokneškog su mramora izrađeni ulomci crkvenog namještaja istražene bazilike u Muntajani. Stoga možemo zaključiti da ulomci mramorne ploče s natpisom nisu od grčkog, nego od italčkog, najvjerojatnije kararskog mramora. Obrada njezine poledine s kasnoantičkom profilacijom nastala je kada ona više nije služila za nadgrobnu ploču. Prema tome možemo zaključiti da je ta ploča u Muntajanu prenešena u vrijeme gradnje istražene bazilike i da je bila prerađena da posluži za oltarnu menzu. O toj oltarnoj ploči svjedoči njezina obrađena strana sa stepenastim profilom. Takav stepenasti profil je sačuvan i na ostatku mramorne ploče od prokoneškog mramora, koji je nađen kod istražene bazilike, a potječe od oltarne menze.

Ulomak ploče s natpisom

Francesco Cunego zlatar iz Breše po povratku kući iz ljetovanja u Poreču 23. kolovoza 1973. javlja porečkom muzeju da je u luci nedaleko od novosagrađenog dijela obale vidio ulomak kamena s rimskim slovima. Kustos muzeja je kamen s natpisom prenio u muzej neposredno po primitku spomenuta pisma.

Natpis se nalazi na prednjoj strani ploče od domaćeg kristaličnog vapnenca (**tab. 2, sl. 5**). Ploča je polomljena na sve strane, visoka 48 cm, debela 20 do 22 cm, s gornje strane je široka 27 cm, a s donje 14 cm. Slova su klasično stilizirana i vješto klesarski obrađena. Natpis se sačuvao u ostacima od četiri retka, u kojima se veličina slova odozgo prema dolje znatno smanjuje. U prvom retku se sačuvao samo ostatak od jednog slova i to ili od *O* ili od slova *S*. U drugom se retku od prvog slova *C* ili *S* sačuvao samo gornji početak, a od prvog slova u trećem retku veći dio slova *V*.

—] s[—] | [—]simu[—] | [— VI vir aug]ustal[is
—] | [— uxo]ri [vivus fecit —

Natpis je nađen u nanosu zemlje, koja potječe od terena oko crkvice sv. Lucije. Ta crkvica se nalazila na položaju obrađive zemlje 150 m istočno od položaja, na kojem je nađen natpis.

Sa sjeverne strane spomenute crkvice u neposrednoj blizini novosagrađene autobusne stanice god. 1968. po upozorenju Krešimira Jandrešića na rubu povrćnjaka, koji je bio ograđen nizom kamenja, nađen je ulomak mramorne ploče. Ploča je odlomljena sa svih strana, visoka 24 cm, široka 43 cm i debela 15 cm. Na prednoj strani ploče nalazi se plastičan reljef s motivom girlanda (**feston, tab. 2, sl. 3**).

Moguće bi bilo da i opisani ulomak ploče s natpisom potječe iz spomenuta ruba povrćnjaka, u kojem je nađen i mramorni ulomak s girlandom. Ali pregledavajući teren u vezi s nalazom girlande, poravnavanjem i kopanjem jarka za temelje novoizgrađenog kompleksa robne kuće nije zapažen nikakav trag bilo kakvog ulomka ili zida antičke arhitekture. Stoga možemo pretpostaviti da opisani natpis ipak potječe iz zidova crkvice sv. Lucije. Ta je

crkvice izraziti primjer romaničke arhitekture. Ona je zidana velikim blokovima isklesanog kamenja i imala je polukružno izbočenu apsidu poput ranoromaničkih crkvice u Poreštini. Sv. Lucija je porušena da ustupi mjesto izgradnji spomenuta objekta robne kuće. Pisac je ovih redaka bio uspio nagovoriti investitora spomenutog objekta da se crkvice uklopi planiranoj novogradnji. No Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture na Rijeci spomenutu crkvicu je ocijenio kao bezvrijedan objekt, pa je ona uklonjena kako smo spomenuli. Ta je crkvice bila davno profanirana. No ona je bila pretposljednji spomenik osebnog tipa romaničkih crkvice, kakvih je bilo nekoliko u neposrednoj blizini Poreča.

Danas opisanaj ploči nije moguće odrediti mjesto, na kojem se ona nalazila kao nadgrobna stela, koju je najvjerojatnije svojoj ženi podigao Augustalac, tj. svećenik vladareva kulta u antičkom Poreču. Ali možemo pretpostaviti da se stela nalazila na grobu nedaleko grada uz antičku cestu (*via Flavia*), koja je prolazila ispod predhistorijskih gradina Sv. Anđela i Picugi u Valkarinskom polju uz Dračevac u Gradini do Limska Drage prema Puli.

Sex vir augustalis se na objavljenom ulomku stele osmi put javlja na antičkim natpisima koji su nađeni u Poreštini.³

Ulomak ploče s ostatkom natpisa

Slavko Štark, arheolog konzervator Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture na Rijeci, je 6. prosinca 1974. upozorio kustosa porečkog muzeja, obilazeći zajedno Maurov oratorij sa sjeverne strane Eufrazijeve bazilike, na ulomak kamena s ostatkom natpisa, koji se nalazio na istočnom dijelu sjevernog perimetralnog zida kulne dvorane predeufrazijske bazilike. Danas se spomenuti ulomak nalazi u depou muzeja.

Ulomak je izrađen od domaćeg kristaličnog vapnenca, lomljen na sve strane, a površina mu je oštećena od zuba vremena (**tab. 2, sl. 2**). Visok je 16 cm, širok 14 cm i debeo 6 cm. Od natpisa su se sačuvala dva retka slova koja su visoka 5 cm. Razmak među retcima iznosi 1,5 cm. U gornjem retku se od prvog slova sačuvaostatak, najvjerojatnije od slova *A* ili *M*. Među riječima se nalazila trokutno oblikovana stanka.

—]ae[—] | [—]di[—

Na opisanom ulomku nalaze se ostaci zidne žbuke. Prema tome taj ulomak je bio uzidan kao građevni materijal u sjevernom perimetralnom zidu sjeverne kulne dvorane, ili, što je vjerojatnije u zidovima srušene prigradnje za pranje ruku svećenstvu prije religioznih funkcija, koja je postojala s istočne strane položaja nalaza opisana ulomka s natpisom.

Klasično stilizirana slova i trokutne stanke između riječi svjedoče da se radi o antičkom natpisu iz prvih stoljeća rimske vlasti. Stoga možemo pretpostaviti da opisani ulomak potječe od antičke nadgrobne stele, koja je kao građevni materijal dospijela za gradnju zidova sjeverne kulne dvorane građevnog ansambla predeufrazijske bazilike, na jednak način kao što je i ploča s natpisom nadgrobnog spomenika dospijela u zid, na kojem je nađen i opisan ulomak.⁴ Kasnije je taj ulomak poslije rušenja perimetralnih zidova sjeverne kulne dvorane dospio kao građevni materijal za gradnju prostorije, u kojoj je bio spomenuti lavabo.

Nadgrobní natpis iz Sv. Ivana od Šterne

Veći dio ploče s natpisom (tab. 1, sl. 1). Izrađen je od mekog domaćeć vapnenca. Odlomljen je s donje i gornje strane. Bočne su joj strane, naročito desna, otučene. Natpis se nalazi po sredini ploče napisan u pet redaka. S gornje i donje strane natpisa nalaze se ostaci pravokutnih udubljenja, u kojima su se sačuvali ostaci plošno stiliziranih reljefa. Površina je ploče oštećena i izlizana tako da se tek poneko slovo jasnije zapaža.

[..]ON[.....]
[.]SVI.SI[.]CI[.....]
PER[.]ET SVO[.]
[.....]DEL
⁵ ANO[.] S . D . L .
XXX [.....]

Opisana ploča je nadgrobna stela. Pred 20 godina je služila za kameno sije-dalo, koje se nalazilo pod južnom ladonjom sa zapadne strane grobljanskog zida pred crkvom sv. Ivana od Šterne. Sa spomenuta zida ju je sklonuo župnik Kaštilira u prostor pod zvonikom pred ulazom u crkvu mjesec dana prije, nego ju je kustos porečkog muzeja namjeravao prenijeti na čuvanje u lapidarij, koji se uređivao u prizemlju muzeja.⁵

Danas nam nije poznato, od kuda je opisana stela dospijela za sijelo pod spomenuto stablo. Nesumnjivo ona potječe iz neposredne blizine crkve kao i stela, koja se nalazi u prizemlju zgrade Mjesne zajednice u Višnjaju.⁶ S južne strane nedaleko crkve sv. Ivana nalazi se dosta dobro sačuvana antička cisterna. Po toj je cisterni današnji zaselak dobio naziv šterna. U njoj se još danas skuplja kišnica, koja služi za napajanje stoke. Cisterna je ostatak antičke stambeno gospodarske zgrade (*villa rustica*), koja se nalazila u oranici s istočne njezine strane.

Ulomak ploče iz Vrhčići na Glavici kod sela Brečevići

Josip Brečević je na obilasku terena kustosa porečkog muzeja upozorio na izrađen kamen, koji je bio uzidan u ogradnom zidu s južne strane položaja Vrhčići na Glavici uz put, koji vodi od sela Brečevići prema zapadu do puta sa jugozapadne strane Glavice. Spomenuti kamen je 23. svibnja 1973. pre-nešen u muzej.

Ploča je izrađena od tvrdog kristaličnog vapnenca, visoka 26 cm, široka 36 cm i debela 29 cm. Na dva je dodirna kraja odlomljena, tj. sačuvao se lijevi gornji ugao. Sprijeda je do sačuvanog ugla sačuvan klasično stiliziran porub i slovo *m*. Ispod toga slova sačuvao se najvjerojatnije ostatak slova *i* (tab. 1, sl. 1 a):

M[—
[.]i (.)[—

Opisani ulomak, rasuđujući prema sačuvanom uglu, potječe najvjerojatnije od nadgrobne ploče. S desne odlomljene strane zapaža se da je opisani kamen bio naknadno obrađivan za drugotnu upotrebu, najvjerojatnije za nad-vratnik nekog prolaza. Sa sjeverne strane Vrhčića na oranici Ivana Mihatovića, zvanog Kut, nađen je grob s kosturom.

Mještani okolnih sela pričaju da je na Vrhčiću kod Glavice bilo prastaro naselje Mala Vižinada. U tim selima se djecu plaši da su na Vrhčiću mrtvi, kako ne bi išli brati grožđe u okolne vinograde.

Prema navedenim podacima možemo zaključiti da je na položaju Vrhčića postojala antička stambeno gospodarska zgrada (*villa rustica*) i kod vile grobnica, od koje potječe opisani ulomak ploče.

Put s jugozapadne strane od Vrhčića vodi od lokve Šprahovice na cesti Poreč—Tinjan prema lokvi Kraljici, zatim dalje prema Muntriljskoj Finedi preko Trviža sve do Kašćerge i Zamaska. To je prostrani put. On je bio granica između mletačkog i austrijskog dijela Istre. Lokva Kraljica je dobila naziv po tome što je bila uz put kod spomenute granice na području Pazinske grofovije. Od Vrhčići do lokve Kraljice, gdje se nalazi Kružera (raskrsnica puteva), nalaze se umjetno iskopane duboke jame. Priča se da su te udubine služile za zaklon pandurima (pograničnoj straži), koji su sprječavali krijumčarenje robe iz Venecije u Austriju.

Nesumnjivo je antička vila na položaju Vrhčići bila povezana s rastrom prometnica antičkog agera porečke kolonije. Stoga možemo pretpostaviti da je spomenuti put od Kringe do Zamaska bio krajno istočni *kardo* spomenutog rastra antičkih prometnica

Spomenuta antička zgrada nalazila se sjeverno od glavne uzdužne prometnice (*decumanus*) antičkog agera porečke kolonije, koja se protezala od Dekumanske ulice grada uzduž agera do današnjeg Berma. Po trasi glavne dekumanske prometnice agera u srednjem vijeku je prolazila Slavenska cesta, tj. *via sclavonica*, koja se spominje u srednjovjekovnim izvorima.⁷

Ulomak ploče na Božjem polju

Degrassi je ulomak ploče od kristaličnog vapnenca s ostatkom natpisa, koji se nalazi uzidan na sjevernom zidu gotičke crkve sv. Marije na Božjem polju, objavio bez fotografije.⁸ U ovom radu objavljujemo fotografiju s napomenom da se u prvom retku sačuvanih slova ispred *RIO* ne vide jasni ostaci od slova *I*, tj. napisano je *RIO*, a ne *IRIO* (**tab. 1, sl. 4**).

Dio stele na brežuljku Sv. Vida

Ulomak stele nalazi se uzidan u začelnom zidu romaničke crkvice sv. Vida na istoimenom brežuljku kod sela Briga.⁹ Sačuvao se gornji dio lijeve strane i to njezin veći dio trokutnog zabata s gornjim dijelom pilastrića. Visok je 35 cm, širok 45 cm. U sredini je zabata reljefno izveden kolut (**tab. 2, sl. 6**). Prema sačuvanim ostacima stele možemo zaključiti da je ona bila izrađena u obliku malog hrama. Od natpisa su se sačuvali samo ostaci dvaju slova: ...*sp* (?).

Opisani je ulomak stele u zid crkve ugrađen kao materijal s izrazitom namjerom da se zapazi njegov ukras. Na području oko crkve sv. Vida nema traga od antičke rahitekture, a rasuđujući prema terenu, koji nije pogodan za obrađivanje, tu nije postojala antička stambeno gospodarska zgrada. Kamen je na spomenuti položaj na začelju crkve postavljen u 18. st., kada je ona bila povišena i produžena.¹⁰ Ulomak se stele nalazi uzidan u neposred-

noj blizini kamena okvira rozete, koja potječe iz pročelja romaničke crkve. Stoga možemo pretpostaviti da je kamen donešen u vrijeme gradnje romaničke crkvice iz područja plodnih terena, koji se pružaju od sela Briga do Vižinate i to najvjerojatnije od Bahorove glavice, srednjovjekovnog Medelana (Montelinum), na kojem su položaju obrađivanjem terena uništeni ostaci antičkih zidova i grobova.

Ulomak ploče u selu Tadini kot Kaštilira

Dragutin Legović obavjestio je muzej da se na pročelju kuće njegova braćića Miljenka nalazi ploča, koja je ukrašena reljefom. Kustos muzeja obišao je selo Tadini 22. prosinca 1975. i uzeo podatke o ploči.

Ploča je izrađena od kristaličnog vapnenca. Nalazi se uzidana s južne strane srednjeg prostora prvog kata na pročelju spomenute kuće. Na sve je strane odlomljena, visoka 36 cm, duga 44 cm i ukrašena s ostacima od dva trokutna zabata, među kojima se nalazi stilizirana palmeta (tab. 1, sl. 3).

Opisani ulomak ploče je vrlo usamljen. Stoga je teško zaključiti što predstavlja njezin plastični ukras. Najvjerojatnije se sačuvao ostatak friza nepoznate građevine, u kojem se izmjenjuju u jednom nizu trokutni zabati i palmete.

Reljef opisane ploče je lijepo klesarski obrađen i klasično stiliziran, na njoj nema traga zakašnjele tvrdoće provincijske umjetnosti. Prema tome opisanu ploču, rasuđujući prema stilu, možemo datirati u 1. ili 2. st. n. e.

Ploču je na spomenutu kuću postavio Antun Legović Tadin: 1806.: *F(ecit) f(are) A. L. T.*, pradjed vlasnika. Legovići pričaju, prema navodu Antuna, sina njihova pradjeda, da je pradjed ploču donio za gradnju kuće iz Nigrinjana (Črnigrad), tj. iz Gradine kako narod zove strmu uzvisinu s južne strane rijeke Mirne. Vrh Gradine je vrlo male površine. Na njemu se danas nalaze neznatni ostaci srednjavjekovne utvrde. Stoga bi se moglo pretpostaviti da ploča na potječe iz Nigrinjana, nego iz nekog bližeg lokaliteta, na kojem su oko Kaštilira i Labinci postojali sačuvani ostaci antičke stambeno gospodarske zgrade¹¹ Ali i pored izražene sumnje, ipak možemo prihvatiti spomenutu priču da ploča zaista potječe iz Nigrinjana. Naime Antun, sin pradjeda današnjih Legovića, bio je svećenik, humanistički izobražen, poznati narodnjak svog kraja, ličnost čvrsta karaktera. Ako je opisana ploča zaista prenijeta iz Nigrinjana, na njegovom položaju možda nije postojalo naselje, nego samo *villa rustica* kao i na nekim drugim prehistorijskim gradinama u Poreštini (Gavanov vrh kod Vrsara, Sutlavreč, Bačve i Blogi južno od Seline).

Kameni blokovi uljare u Črvarskom polju

U ožujku 1974. je Tomo Velenik pravnik hotelsko-turističkog poduzeća Plave lagune obavjestio muzej da se u predijelu zapadno od Stancije Kaštel u Črvarskom polju nalaze izorani kameni blokovi, koji potječu iz antičkih vremena (tab. 3, 1 a, 1 b). Prema uvidu na licu mjesta moglo se zaključiti da 10 pretežno izlomljenih blokova potječe od antičke naprave za preradu maslina. To je kamenje god. 1972. izbačeno na površinu dubokim oranjem zemlje za uzgoj maslina. Položaj nađenih blokova nalazi se oko 400 m istočno od



1



1a



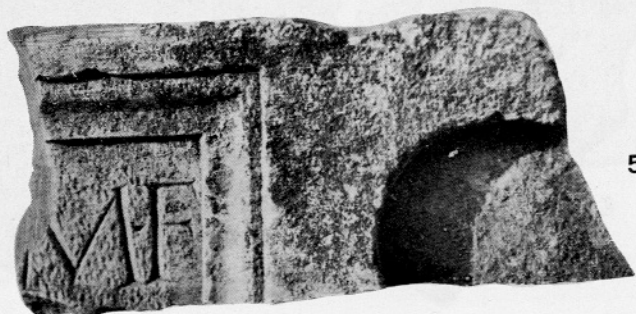
2



3



4



5

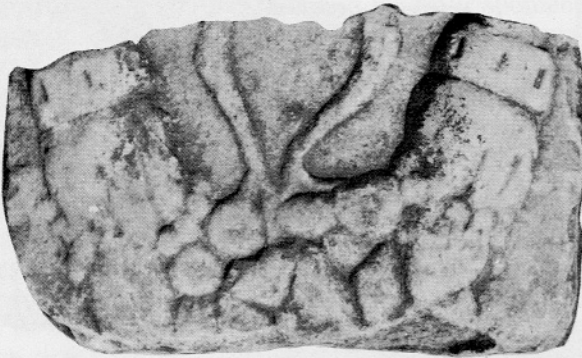
Tab. 1. — Tav. 1



1



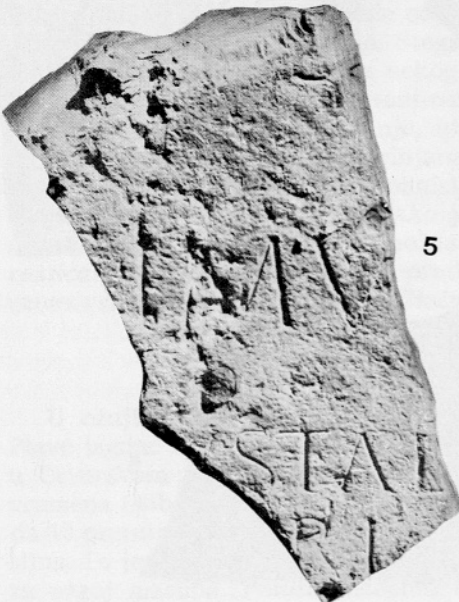
2



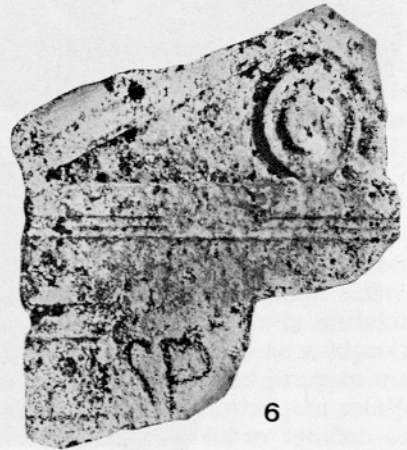
3



4



5

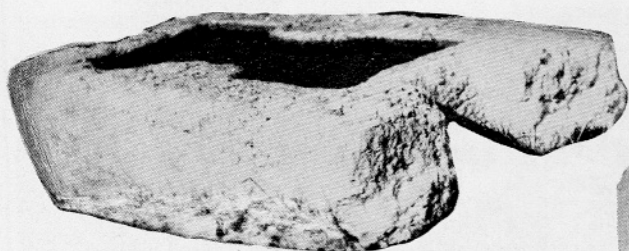


6

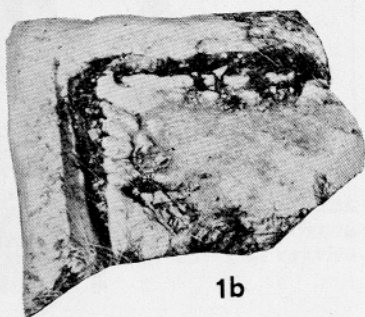
Tab. 2. — Tav. 2



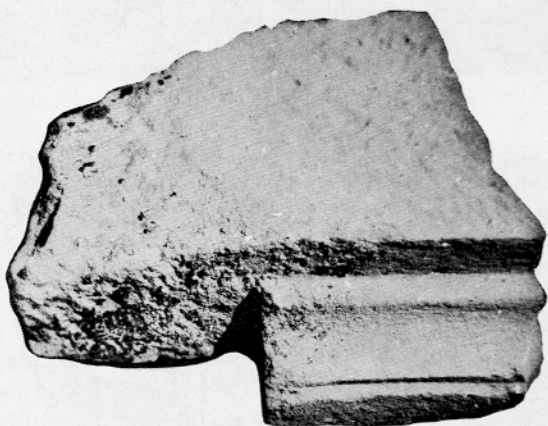
1



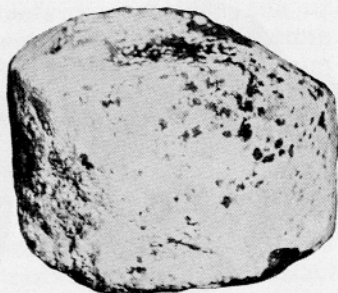
1a



1b

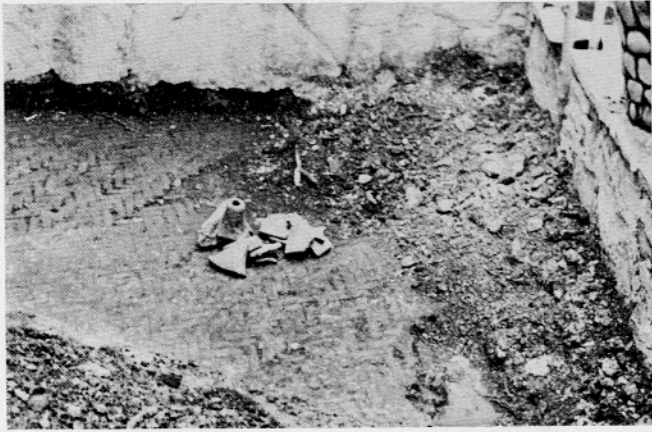


2



3

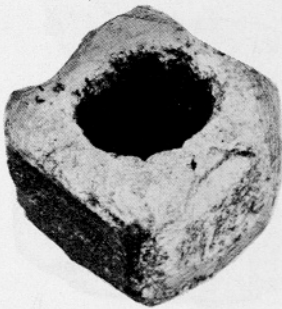
Tab. 3. — Tav. 3



1



2



3

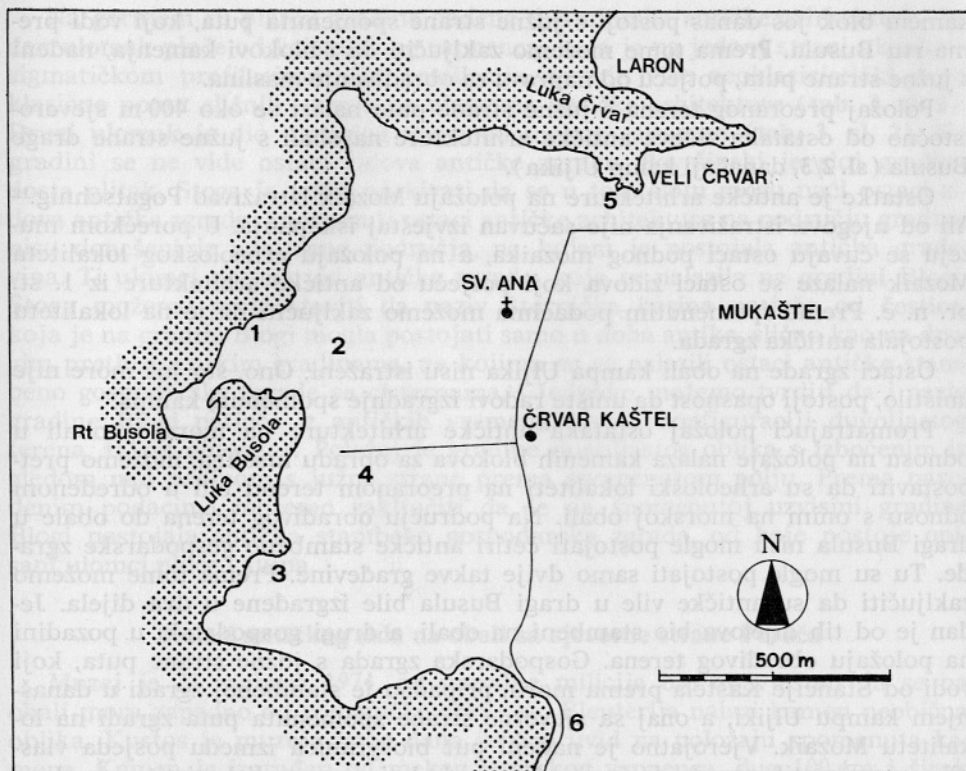


4



5

Tab. 4. — Tav. 4



2 Položaj ostataka antičke arhitekture u Črvarskom polju: 1 — mozaik; 2 — nalazak kamenih blokova mlinice za ulje; 3 — kamp Uljika; 4 — ostaci kamenih blokova mlinice; 5 — ostaci antičke vile u Luci Črvar; 6 — ostaci antičke vile kod crkvice sv. Martina u istoimenom dragi

ostataka antičke arhitekture, koji se nalaze na položaju zvanom Mozaik uz obalu sa sjeverne strane rta Busola (sl. 2/1). U vrijeme oranja na spomenutom položaju, koji je dug oko 10 m i širok 60 m, nije nađen antički zid. Tu je, osim spomenutih blokova, nađeno mnogo malih kamena, koji potječu od zidova, kao i razni ulomci tegula i amfora (sl. 2/2).

God. 1974. je dubokim oranjem traktorom preoran teren plodnih oranica s južne strane nedaleko puta, koji od Stancije Kaštel vodi prema rtu Busola (sl. 2/4). I na tom je području poslije spomenutog oranja ostala jednaka situacija kao i kod gore spomenutog položaja. Na položaju s južne strane puta vidila se mnogo jasnija situacija da su oranjem razoreni posljednji ostaci antičke arhitekture. Na površini zemlje je stajalo pritesano kamenje s ostacima vezivne žbuke, ulomci tegula, amfora, hrbina raznih posuda i stakla. Prema podacima, koje smo dobili od obrađivača terena, i na tom su položaju nađeni kameni blokovi, poput onih, koji su nađeni istočno od arheološkog lokaliteta Mozaik. Među tim je blokovima bio nađen i mlinski kamen. Jedan

kameni blok još danas postoji s južne strane spomenuta puta, koji vodi prema rtu Busula. Prema tome možemo zaključiti da i blokovi kamenja, nađeni s južne strane puta, potječu od naprava za obrađivanje maslina.

Položaj preoranog terena s južne strane puta nalazi se oko 400 m sjeveroistočno od ostataka zidova antičke arhitekture na obali s južne strane drage Busula (sl. 2/3, današnji kamp Uljika).

Ostatke je antičke arhitekture na položaju Mozaik istraživao Pogatschnig.¹² Ali od njegova istraživanja nije sačuvan izvještaj iskapanja. U porečkom muzeju se čuvaju ostaci podnog mozaika, a na položaju arheološkog lokaliteta Mozaik nalaze se ostaci zidova koji potječu od antičke arhitekture iz 1. st. pr. n. e. Prema spomenutim podacima možemo zaključiti da je na lokalitetu postojala antička zgrada.

Ostaci zgrade na obali kampa Uljika nisu istraženi. Ono, što još more nije uništilo, postoji opasnost da unište radovi izgradnje spomenuta kampa.

Promatrajući položaj ostataka antičke arhitekture na morskoj obali u odnosu na položaje nalaza kamenih blokova za obradu maslina, možemo pretpostaviti da su arheološki lokaliteti na preoranom terenu bili u određenom odnosu s onim na morskoj obali. Na području obrađivog terena do obale u dragi Busula nisu mogle postojati četiri antičke stambeno gospodarske zgrade. Tu su mogle postojati samo dvije takve građevine. Prema tome možemo zaključiti da su antičke vile u dragi Busula bile izgrađene u dva dijela. Jedan je od tih dijelova bio stambeni na obali, a drugi gospodarski u pozadini na položaju obrađivog terena. Gospodarska zgrada s južne strane puta, koji vodi od Stancije Kaštela prema moru, pripadao je stambenoj zgradi u današnjem kampu Uljiki, a onaj sa sjeverne strane spomenuta puta zgradi na lokalitetu Mozaik. Vjerojatno je nađeni put bio granica između posjeda vlasnika spomenutih zgrada do izvora žive vode koju su mogli koristiti navedene stambene i gospodarske zgrade.

U Črvarskom polju postojala je još jedna antička građevina, od koje su se ostaci sačuvali jugozapadno od zaselka Veli Črvar na južnoj obali u vrsarskoj luci (sl. 2/5). Istraživanjem bi trebalo utvrditi da li je spomenuta građevina bila stambeno gospodarska zgrada (*villa rustica*) ili neka druga građevina. Ta je građevina mogla koristiti vodu iz izvora, koji se nalaze na više mjesta u črvarskoj luci. Ostaci su spomenute antičke građevine došli u uže područje velikog turističkog naselja u izgradnji Črvar, kojeg izgrađuje Euroturist, Poslovno udruženje za izgradnju stambenih zgrada za turiste. Spomenuto poduzeće je god. 1976. osiguralo sredstva za početak arheoloških istraživanja, koje vodi Vesna Jurkić, kustos Arheološkog muzeja Istre u Puli.¹³

Ulomci antičke arhitekture na gradini Blogi

Kustos je porečkog muzeja, obilazeći teren u okolici Seline u 11. mj. 1972, obišao i brežuljak Blogi. Na tom se brežuljku nalaze tragovi prethistorijske gradine, koja se strmo spušta niz Šterničku kosinu prema polju do zaselaka Franjolići i Jekići. To polje spada među najplodnije terene s dubokim slojem crvene zemlje u Sutlavreštini. Od zidina se gradine, koja je imala dva platoa, vrlo malo sačuvalo. Po njezinoj površini nalaze se hrbine prethistorijskog suđa i ostaci prekopanih tumula koji su sastavljeni od nabacanog kamenja.

Na gornjem su platou gradine nađena dva ulomka antičke arhitekture. Jedan ulomak ploče od kristaličnog vapnenca, koja je na jednoj strani ukrašena sigmatičkom profilacijom. Ta profilacija djeluje više neoklasicistički nego klasično poput sličnih ukrasa na vjencima antičke arhitekture (tab. 3, sl. 3). Drugi ulomak je dio okruglog stupa od mekog vapnenca (tab. 3, sl. 2). Na gradini se ne vide ostaci zidova antičke zgrade. Površinski je sloj gradine dosta plitak. Stoga je teško očekivati da se u tom sloju mogu naći ostaci zidova antičke zgrade. Spomenuti ostaci antičke arhitekture na području gradine nisu donešeni iz udaljenog područja, na kojem je postojala antička građevina. Ti ulomci potječu od antičke zgrade, koja se nalazila na gradini Blogi. Stoga možemo pretpostaviti da naziv Šternička kosina potječe od čestice, koja je na gradini Blogi mogla postojati samo u doba antike, slično kao na drugim prethistorijskim gradinama, na kojima su se nalazili ostaci antičke stambeno gospodarske zgrade sa cisternama.¹⁴ Jednako možemo tvrditi da i naziv gradine Blogi potječe iz antičkih vremena prema konfiguraciji dugoljastog terena, tj. od *oblongus*. Položaj je gradine dugoljastog oblika s izbočenim iz gledom nad padinom s južne strane prema spomenutom polju. Prema navedenim podacima možemo zaključiti da je na spomenutoj uzvisini gradine Blogi postojala antička stambeno gospodarska zgrada, od koje postoje opisani ulomci ploče i stupa.

Nalazi antičkog zida na obali sa sjeverne strane Poreča

Muzej je 23. svibnja 1974. od narodne milicije bio obavješten da se na obali mora zapadno od romaničke crkve sv. Eleuterija nalazi kamen neobičnog oblika. Kustos je muzeja istog dana izvršio uvid na položaju spomenuta kamena. Kamen je izgrađen od mekog istarskog vapnenca, dug 100 cm i širok 80 cm. Na njegovoj se sredini nalazi 12 cm duga, 7 cm široka i 3 cm duboka pravokutna udobina. Oblik mu je pravilan, a površina klesarski obrađena. Kamen se nalazi *in situ* uzidan u zidu koji se pružao po njegovoj dužini od sjevera prema jugu. Gornja strana mu je 15 cm povišena od površine mora u vrijeme srednjeg vodostaja između plime i oseke (tab. 4, sl. 2). Taj se kamen nalazi 44,40 m zapadno na okomitom pravcu od sredine podvratnika ulaznih vrata u crkvu sv. Eleuterija. Kamen nije paralelan s pročeljem spomenute crkve, tj. taj kamen je koso položen prema mjernoj liniji koja je, kako smo spomenuli, okomita na crkvenom pročelju.

Opisani kamen je od davnine poznat Porečanima. O njemu se priča da se pod njim nalazi toliko zlata, koliko je taj kamen težak. Kamen je zatrpanjem obale trebao doći pod duboki sloj zemlje. Stoga je ponovno oživila spomenuta priča o zlatu, koja je dospijela i do narodne milicije u cilju da se zatrpanjem kamena ne zametne trag o skrivnom blagu. Kamen je ugrađen u zidu, a dubina na njegovoj površini svjedoči da je na kamenu postojao barem još jedan blok. Prema tome kamen potječe od arhitekture zgrade, koja se nalazila sa sjeverne strane Poreča.

Porečki muzej je nastojao da se zid, u kojem je kamen uzidan, istraži prije nego bude zemljom zatrpan, kako bi se mogao odrediti njegov položaj, dužina, smjer i odnos prema ostalim ostacima zidova antičke arhitekture na području sa sjeverne strane Poreča. No referent Odjela za urbanizam i ko-

munalne poslove Općine Poreč nije htio poduzeti mjere da se spriječi daljnje bacanje smeća do obale sa sjeverne strane grada, niti da se izvrši istraživanje, kako bi se dobila potrebna dokumentacija za proučavanje antičke zgrade i uređenja spomenute obale.

Prema podacima, s kojima do danas raspoložemo o antičkim zidovima sa sjeverne strane Poreča, možemo zaključiti da je na spomenutom području postojala velika antička villa suburbana, tj. stambeno gospodarska zgrada. Ta zgrada je bila duga najmanje 250 m i široka 150 m. Ona se protezala uz obalu neposredno sa sjeverne strane grada. U moru se još danas vide ostaci njezinih zidova. Zid u moru proteže se nedaleko od obale u Peškeroj prema položaju na obali do sjeverozapadne strane Veterinarske stanice. Tu su se do nedavno vidjeli ostaci baze tijeska za preradu ulja. Nešto sjevernije uz obalu bila je nađena široka vodovodna cijev od drva, koja je služila za dovod vode od izvora na obali sa sjeverne strane tvornice ribljih konzervi. Zid, u kojem je ugrađen opisan kamen, nalazi se oko 20 m istočno od onoga koji se, kako smo spomenuli, nalazi u moru. Svi su izgledi da su ti zidovi međusobno povezani. Nesumnjivo se radi o zgradi velikih razmjera, koja je bila sastavljena od stambenih i gospodarskih dijelova s razvijenim pročeljem na obali mora.

Kamene žare iz Baderne

Na nalaz se kamenih žara u Baderni osvrnuo Radetić.¹⁵ O tom nalazu pričaju mještani Baderne. Stoga je Porečki muzej prikupio sve podatke.

29. listopada 1974. kustos i čuvar muzeja Milan Legović izvršili su kopanjem sonde uvid na položaj nađenih žara.

Arheološki lokalitet, na kojemu su nađene spomenute žare, nalazi se nedaleko groblja na pravcu, koji je okomit prema sjeveroistočnom uglu grobljanskog zida. Tu je teren s plitkim slojem zemlje, dubok od 10 do 30 cm na kamenoj litici, preko koje vodi kolski puteljak. S izvedenim istraživanjem je utvrđeno da se zaista radi o arheološkom lokalitetu. Tu je teren posut raznim hrbinama zemljanog suđa, a na jednom mjestu je nađen pepeo, koji je bio istresen iz nađene žare. Prema tome možemo smatrati vjerodostojnim podacima, koje navodimo o nađenim žarama.

Antun Žužić, osamdesetgodišnji starac, u svojoj je mladosti oko god. 1934. vozeći kola s istočne strane groblja, zapazio da kotači njegovih kola deru okrugli rub kamena. To ga je potaklo da utvrdi, što se na spomenutom položaju skriva. Kopanjem je našao kamenu žaru bez poklopca. U njoj je bila zemljana posuda, a u posudi pepeo pokojnika. U žari je našao balzamariju i bakreni novac, na kojem se moglo pročitati *Augustus*. Zemljana posuda se raspala izbacivanjem pepela.

Kamena žara danas se nalazi u Žužićevom dvoru i služi za hranjenje stoke. Visoka je 26 cm, s gornje strane duboka 23 cm, a stijena joj je na vrhu otvora debela 3,5 cm. Izrađena je od tvrdog kristaličnog vapnenca. Površina joj je s vanjske i unutrašnje strane jako oglođena od zuba vremena i upotrebe za prehranu stoke (tab. 4, sl. 4).

Na istom mjestu je par dana poslije nalaza opisane žare kopao Stjepan Bratović sa sinom Blažom. Oni su našli još jednu žaru. U njoj je bila raz-

bijena staklenka s pepelom pokojnika. U toj je urni bio zlatan prsten s pločicom, kojega je vlast Bratoviću oduzela.

Žara je izrađena od tvrdog kristaličnog vapnenca, visoka 33 cm, duboka 25 cm i stijena joj je na otvoru debela 5 cm. Žara je s vanjske i s unutrašnje strane jako oštećena (**tab. 4, sl. 5**).

Na istom je mjestu nađena i jedna kamena posuda od mekog vapnenca, koja je slično oblikovana kao i opisane žare, s tom razlikom što su žare s vanjske i unutrašnje strane kružne, a posuda je samo iznutra okrugla, a s vanjske strane pravokutna, i u donjem dijelu jednako široka kao u gornjem dijelu, pa po obliku djeluje kao kocka. U gornjem dijelu s vanjske strane posuda ima 1,5 cm istaknut porub, a na dnu udubine je mala okrugla rupa. Visoka je 22 cm, široka 28 cm i duboka 20 cm. Udubina joj je široka 15 cm. Posuda je lijepo klesarski obrađena i odmjerenih klasičnih proporcija (**tab. 4, slika 3**).

Žara i posuda, koje je našao Stipan Bratović, bile su odnijete kod Bratovićeve štale. Muzej ih je otkupio i danas se nalaze u muzejskom depou.

Velika gomila (*tumulus*) sa severne strane groblja svjedoči da je područje Baderne ili njezina neposredna okolica bila naseljena u brončano doba 2. tisućljeća prije n. e. Nalaz brojnih hrbina zemljanih posuda, koje su 1974. nađene u iskopanom jarku za polaganje vodovodnih cijevi uzduž ulice po sredini naselja s istočne strane župne crkve, pružaju podatke o gradini s naseljem iz 1. tisućljeća pr. n. e. Brončanodobna i željeznodobna gradina se može očekivati na položaju Baderne, brežuljka koji dominira okolnim krajem u trokutu od sela Majkusi, Pučana do Sutlavreča, na kojima su se sačuvali ostaci prehistorijskih gradina.

Nalaz opisanih žara svjedoči o naseljenosti Baderne u doba rimske vlasti. O antičkom naselju na području Baderne svjedoče i brojni ulomci tegula, koje su rasute s istočne strane i sjeverne strane groblja, kao i nalazi rimskog natpisa, koji je nađen 1889. na polju Jurja Radetića.¹⁶

Nalaz antičkog poda u Taru

Kustos je muzeja u Poreču 17. listopada 1971. obišao antički pod, kojega je dan prije od zemlje očistio Ivan Palma do sjevernog dijela pročelja svoje kuće na glavnoj ulici u Taru. Dio je tog poda bio nađen 1955, kada je na ulici pred Palminom kućom kopan jarak za polaganje vodovodnih cijevi.

Spomenuti pod je izrađen od malih opeka (11 × 9 × 2,5 cm), koje su okomito položene u debelom sloju žbuke u ornamentu riblje kosti. U žbuki je primiješana krupno tučena opeka. Na južnoj strani poda nalaze se ostaci zida, koji se proteže ispod kuće prema ulici. Prema opisanom nalazu poda i zida možemo zaključiti da je u Taru postojala prostrana antička stambeno gospodarska zgrada, koja se protezala na položaju Palmine kuće, prema ulici i sa sjeverne strane te kuće u vrtu Osmogodišnje škole. Ta zgrada, rasuđujući prema podu i ulomcima amfora (**tab. 4, sl. 1**), podignuta je u 1. ili 2. st. n. e.¹⁷

Najpoznatiji nalaz iz antičkih vremena u Tarskom polju predstavljaju ostaci prostrane stambeno gospodarske zgrade kod crkve sv. Križa nedaleko zaselka Betika. Iz tog arheološkog lokaliteta potječe Kladusov nadgrobni natpis kojega je 1927. našao obrađujući svoju oranicu Matej Daris.¹⁸ Tu su na

širokom području obrađivanjem terena za vinograde prekopavani antički zidovi i grobovi. Iz tog područja potječe mlinski kamen, koji se nalazi u zbirci antičkih naprava za preradu grožđa i maslina u pulskoj areni. Od antičke vile još se danas mogu vidjeti ostaci cisterne, a od srednjovjekovne kule ruševine.¹⁹

Od raznih antičkih nalaza, koji su nađeni u Tarskom polju, spomenuti ćemo one, o kojima raspolažemo s pouzdanim podacima.

U Taru su, osim opisanog poda, nađena dva groba s južne strane Kaštela zvanog »De Cesiva« u napuštenom dvorištu s istočne strane kuće Rudolfa Bernace. Ti grobovi su bili oblikovani tegulama. U grobovima su bili kosturi, od kojih je jedan djelomično uništen.

U Tarskom polju je nedaleko Kružere, od koje vode puteljci prema rtu Zub i Sv. Križu na katastarskoj čestici br. 516/3 Marijana Ravnika 1935. nađeno nekoliko grobova, koji su bili izgrađeni od tegula. God. 1942. u jednom od tih grobova nađen je zlatni prsten, koji je predan obitelji Polezini.

Sa sjeverne strane spomenute Ravnikove čestice, a 300 m istočno od srednjovjekovne utvrde Turis, koja se nalazi na području ostataka antičke vile na posjedu Mateja Darisa, postoje ostaci antičkih grobova i zidova.

Ostaci su antičkih zidova nađeni u polju s južne strane Tar-Kaštelir prema putu, koji vodi za stanciju Rogović, kao i u polju sa zapadne strane spomenute stancije.

¹ G. Gregorutti, *Figulina imperiale Pansiana di Aqueileia e prodotti fittili dell'Isti, Atti e mem.*, vol. II (1886) str. 231; A. Šonje, *Antički natpisi nađeni u Poreštini poslije drugog svjetskog rata, Živa Antika*, XII (Skopje 1962) str. 161.

² A. Degrassi, *In. It. X 2*, 216.

³ A. Degrassi, *In. It. X 2*, 15, 18, 20, 21, 22, 24; A. Šonje, *Novo nađeni antički natpisi u Poreštini, Arheološki vestnik XIX* (1968) str. 435.

⁴ A. Šonje, *sp. dj.*, str. 435.

⁵ Sva nastojanja muzeja, da se spomenuta ploča prenese u lapidarij, nailaze na otpor mjesnog župnika, koji namjerava taj antički natpis zajedno s glagoljskim natpisima izložiti u prostor pod svodom zvonika pred ulazom u crkvu sv. Ivana.

⁶ A. Degrassi, *sp. dj.*, br. 215.

⁷ A. Šonje, *Slavenska cesta u Poreštini (Istra) u svjetlu arheoloških nalaza i drugih podataka, Rad SAZU*, knj. 360 (Zagreb 1971) str. 35—64.

⁸ A. Degrassi, *sp. dj.*, br. 251.

⁹ A. Šonje, *Crkvena arhitektura na području porečke biskupije od 4. do 16. st.* (neobjavljeno).

¹⁰ A. Šonje, *sp. dj.*

¹¹ Na području plodne zemlje sela i zaselaka oko Kaštilira i Labinci nalaze

se razni ostaci antičkih stambeno gospodarskih zgrada, među kojima je istražena ona na Pasolinici s južne strane kod Labinci (F. Babudri, *La villa rustica di Sesto Apuleio Ermio presso S. Domenica di Visinada, Atti e mem.*, vol. XXXII [1920] str. 14—33).

¹² A. Pogatschnig, *Il tempio romano maggiore di Parenzo, Atti e mem.*, vol. XXXVIII, fasc. II (1926) str. 3.

¹³ Antički putevi su od mora prema kopnu vodili iz Luke Črvar uz selo Gedici, Bačve i Radovani, zatim od drage Busula preko Vodopija prema Novoj Vasi. Rasuđujući prema brojno sačuvanim ostacima antičke, kasnoantičke i srednjovjekovne arhitekture u Črvarskom polju možemo pretpostaviti da taj naziv potječe iz antičkih vremena: campus cervi ili portus cervi. Iz Črvarskog polja potječe antički natpis kojega je objavio Degrassi (A. Degrassi, *sp. dj.*, br. 198).

Kasnoantički zaselak u Črvarskom polju postojao je kod starokršćanske crkve sv. Pelagija (današnja sv. Ana), zatim kod nestale starokršćanske crkve na položaju porušene štale sa sjeveroistočne strane Stancije Kaštel. Ranosrednjovjekovno naselje se nalazilo na položaju prehistorijske građine zvane Mukaštel (Turris).

¹⁴ Ostaci se cisterne nalaze istočno od crkve sv. Martina na istoimenoj gradini ponad južne padine Lima, kao i na Gavanovom vrhu (Monte ricco) sjevero-istočno od Vrsara.

¹⁵ E. Radetić, *Istarski zapisi* (Zagreb 1969) str. 29.

¹⁶ A. Degrassi, *sp. dj.*, br. 205.

¹⁷ Narod priča da je Stari Tar bio kod crkve sv. Križa. Ali tamo, kao ni u Taru, nije postojalo antičko naselje, nego samo stambeno gospodarska zgrada antičkog latifundiste.

Kasnoantičko naselje slobodnih kolo- na moglo je postojati kod starokršćan- ske crkve sv. Križa. Tu je pored kule Turris moglo biti i ranosrednjovjekov- no naselje.

Narod priča na isti način da je Stari Tar bio kod crkve sv. Martina ponad Tarske drage i na Glavici s južne strane današnjeg Tara. Na tom području sa obrađivanjem terena i gradnjom kuća uništeni su ostaci bedema i nekropola predhistorijske gradine. Brojne hrbine zemljanog suđa svjedoče o naselju iz I tisućljeća prije n. e.

Tar je po postanku mlađi od Presike i Vabriga, koje kao naselja potječu iz srednjeg vijeka. No i na položaju današnjeg Tara je moglo postojati sred- njovjekovno naselje.

Svi su izgledi da ranosrednjovjekov- na kula Turris u Tarskom polju nije bila vezana uz naselje. Prema tome mo-

žemo zaključiti da je Stari Tar, tj. nase- lje od kojega potječe današnje mjesto, bilo kod ranoromaničke crkvice sv. Mar- tina ponad Tarske drage. Vjerojatno je naselje kod Sv. Martina postojalo još u ranom srednjem vijeku, a u svakom slu- čaju u 12. st. sve do 14. st. Novo naselje današnji Tar nastalo je nezavisno od prehistorijskih gradina i antičkih vila. Današnja glavna ulica, tj. prijašnja ce- sta kroz mjesto, koja je vodila iz Po- reča preko Tara za Novigrad, prolazila je preko položaja s ostacima poda i zi- dova antičke vile. Ta ulica je vezana uz orijentaciju župne crkve, u koju se ula- zilo preko par stepenica, a ne kao danas neposredno iz nivoa asfaltirane ulice. Današnja je ulica nastala pred 65 god. Starije naselje nije imalo ulicu. Do nje- ga se dolazilo putem koji je vodio od današnje benzinske pumpe prema Ka- štelu. Današnja je crkva podignuta 1800 na uspomenu pape Pija VII. Te godine je papa 13. i 14. listopada boravio na lađi u Tarskoj dragi. U crkvi se čuvaju barokni oltari i jedan gotički kapitel, koji potječu od starije crkve. Prema tome na položaju današnje crkve posto- jala je starija iz 15. st. oko koje se, kao i oko Kaštela počeo razvijati današnji Tar.

¹⁸ A. Degrassi, *sp. dj.*, br. 227.

¹⁹ A. Šonje, Novonađeni antički nat- pisi u Poreštini, *Arheološki vestnik* XIX (1968) str. 437.

FRAMMENTI DI ANTICHE ISCRIZIONI E VARI ALTRI REPERTI RINVENUTI NEL PARENTINO IN ISTRIA DOPO LA SECONDA GUERRA MONDIALE

Riassunto

A Campo Grande presso Abrega, nel 1970, venne trovato un frammento di ara mitrea con spezzoni di didascalìa. **Fig. 1. Tav. 1/2.**

Durante le ricerche condotte nella basilica paleocristiana di santa Agnese in Muntaiana presso Villa Ansici furono trovati frammenti di tavola antica con resti di iscrizione. **Tav. 1/5, 2/1, 2/4.**

L'orafo bresciano Francesco Cuneo informò, nel 1973, il Museo parentino del rinvenimento di un frammento di iscrizione romana, nel porto di Parenzo, e sulla quale si legge *sex vir augustalis*. **Tav. 2/5.**

Il 6 dicembre 1964, Slavko Štark trovò un frammento di lastra litica nei pressi dell'Oratorio di san Mauro che fa parte del complesso architettonico della Basilica eufrasiana. **Tav. 2/2.**

Presso la chiesa di San Giovanni di Cisterna è stato scoperto ed è tutt'ora ivi ubi- cato un grande frammento di stele recante un'iscrizione molto danneggiata tanto da risultare indencifrabile. **Tav. 1/1.**

A Vrhčići, presso il villaggio Brečevići, fu trovato, nel 1973, un frammento di lastra litica su cui sono conservati resti di iscrizione. **Tav. 1/1a.**

Degrassi pubblicò nell'Inscriptiones Italiae (vol. X, fasc. II, Parentium, No 251) il testo di un frammento di lastra litica privo di fotografia e di cui ora colmiamo la lacuna inserendone l'immagine nel presente articolo. **Tav. 1/4.**

Sulla facciata volta a oriente della chiesa di san Vito, che sorge sul colle omonimo, presso il villaggio Brig, sta murato un frammento di stele funeraria risalente all'epoca romana, proveniente con ogni probabilità dalla Bahorova Glavica, la medioevale Medelano (Montelinum), dove, in seguito a lavoro agricolo, furono distrutti resti di mura antiche e tombe. **Tav. 2/6.**

Nel villaggio Tadini presso Castelliere, in casa di Miljenko Legović, si trova murata una pietra lavorata a decorazione ornamentale antica che, secondo gli abitanti del luogo, venne portata qui da Nigrignano, fortezza medioevale sul fiume Quieto. **Tav. 1/3.**

Nel campo di Cervera, a ovest della stanza Castello, un'aratura più profonda portò alla luce vari resti di mura e blocchi di pietre di edifici romani e a nord della strada che da questa stanza conduce a Punta Bossola, sono stati scoperti, nel 1972, altri ruderi di mura, grosse pietre, cocci di anfore e di vasellame vitreo. Questi ultimi appartenevano a un oleificio di una villa romana che sorgeva a suo tempo nell'attuale località Mosaico (**Fig. 2/1, 2 e Tav. 3/1, 1 a, 1 b**), mentre quelli scoperti a sud della stessa strada fanno parte del complesso di un'altra villa i cui resti sono conservati nell'attuale campo detto Uljika in prossimità del mare.

Il castelliere preistorico di Blog, a sud di Villanova (Selina) conserva i resti di un'antica colonna romana e di una pietra testimonianti che colà a suo tempo sorgeva una villa rustica. **Tav. 3/2, 3.**

A nord di Parenzo furono, nel 1974, scoperti resti di mura (**Tav. 4/2**) in riva al mare e che assieme a quelle che si spingono oltre la battigia e a quelle ubicate a sud della chiesetta di san Eleuterio facevano parte di una villa suburbana collocata a settentrione dell'antica Parentium.

Il Museo parentino nel 1974 condusse degli scavi nella parte orientale del cimitero di Mompaderno, località già pervenuta alla cronaca dopo la Grande guerra con la scoperta ivi effettuata di due urne cinerarie litiche contenenti cenere di morti (**Tav 4/4, 5**) e di un recipiente di pietra. **Tav. 4/3.**